

ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ СВІТОВА ВЛАДА В СУЧАСНІЙ АНГЛОМОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

В статті описуються засоби вербалізації, що об'єктивують концепт СВІТОВА ВЛАДА в сучасній англomовній картині світу. Представлений когнітивно-семантичний аналіз лексем-репрезентатив цього поняття на матеріалі сучасних медіа-джерел та словникових дефініцій. Концепт СВІТОВА ВЛАДА постає як складне ментальне структуроване утворення, яке характеризується високою номінативною щільністю, що свідчить про його важливе місце в сучасній англomовній картині світу.

Ключові слова: концепт, концептосфера, англomовна картина світу, влада, засоби вербалізації.

Курбатова Т. В. Особенности вербализации концепта МИРОВАЯ ВЛАСТЬ в современной англоязычной картине мира. В статье описываются средства вербализации, относящиеся к объективации концепта МИРОВАЯ ВЛАСТЬ в современной англоязычной картине мира. Представлен когнитивно-семантический анализ лексем, репрезентирующих это понятие на материале современных медиа-источников и словарных статей. Концепт МИРОВАЯ ВЛАСТЬ представляет собой сложное структурированное ментальное образование с высокой номинативной плотностью, что свидетельствует о его важной роли в современной англоязычной картине мира.

Ключевые слова: концепт, англоязычная картина мира, власть, средства вербализации.

Kurbatova T. V. Specific Features of WORLD POWER Concept Verbalization in Modern English-speaking Worldview. The focus of the recent investigations in the sphere of cognitive linguistics is on studying the verbal ways and means of presenting ideas, knowledge, emotions, etc. in human consciousness. The concept as a complicated discrete unit of the collective consciousness is formed and stored in the memory of native speakers in a verbal form. The article describes some specific features of the concept WORLD POWER verbalization. The presented concept is a component of a larger mental formation – the conceptual sphere GEOPOLITICS in the modern English-speaking worldview. Cognitive and semantic analyses of the lexical units representing this concept are given. The actuality of the research is determined by the rising role of the concept WORLD POWER in the current being of the English-speaking ethnos that can be proved by the number of the analyzed verbal means of the concept (7.5% of the total number of the units representing the conceptual sphere GEOPOLITICS). The material of the research comprises the data of internet media resources and English lexicographical dictionaries. The tasks of the research are to outline some specific approaches to the problem, to analyze the synonymous line of the concept WORLD POWER and to describe the major verbalization means of the given concept. The synonymous line of the concept WORLD POWER includes such lexical units as *control, superiority, authority, leadership, compulsion, constraint, competition, advantage, arm, authorization* that realize logically narrower notions than the nomen *power*. The lexical unit *power* actualizes the basic conceptual characteristics – “control” and “country”. The notion of power has stable negative associations with lies, evil, inequality, greed, crisis, etc. The concept under study is presented as a complicated mental structured formation in the native speakers' consciousness characterized by high nominative density.

Keywords: concept, conceptual sphere, English-speaking worldview, power, verbalization means.

Концепт як елемент мовної свідомості виникає в процесі формування інформації про об'єкти та їх властивості та виступає посередником між словами та екстралінгвістичною інформацією [Кубрякова 1997, с. 90]. У якості дискретної одиниці колективної свідомості, концепти зберігаються в свідомості мовців у вербальній формі [Степанов 2007, с. 43]. Як відомо концепти існують неізолювано та пов'язані не тільки з індивідуальною свідомістю, але й із загальнолюдською, що зумовлює існування індивідуальних та національних концептосфер [Лихачев 1997, с. 280]. Ми розглядаємо концепт СВІТОВА ВЛАДА як складову концептосфери ГЕОПОЛІТИКА, яка виступає як сукупність взаємопов'язаних концептів в складі сучасної англomовної картини світу.

Актуальність статті зумовлена її спрямованістю на розв'язання проблем моделювання знань з позицій когнітивної лінгвістики, а також зростаючою роллю даного концепту в сучасному соціально-політичному бутті англomовного етносу. **Об'єктом** дослідження є концептосфера ГЕОПОЛІТИКА в сучасній англomовній картині світу, **предметом** дослідження – концепт СВІТОВА ВЛАДА як субконцепт даної концептосфери. Метою статті є виявлення специфіки об'єктиваци концепту СВІТОВА ВЛАДА в межах концептуальної сфери ГЕОПОЛІТИКА, виконуючи наступні **завдання**: проаналізувати синонімічний ряд номену концепту, описати характерні засоби вербалізації та визначити його роль в англomовній картині світу.

Концепт СВІТОВА ВЛАДА є компонент-конструктом концептосфери ГЕОПОЛІТИКА та його засоби вербалізації складають 7,5% (367 одиниць) від загальної кількості одиниць, що представляють концептосферу в англomовній картині світу. Поняття влади виникає в

стосунках між людьми та групами людей, членами суспільства, тобто суб'єктами, наділеними здатністю діяти самостійно та свідомо. За словами О. І. Шейгал проблема мови та влади має два аспекти: як влада осмислюється, концептуалізується мовою та як влада експлікується через мову [Шейгал 2004, с. 95]. Влада являє собою центральне, організоване начало політики, а також засіб її здійснення. Універсальними властивостями влади вважаються поширеність її в усіх сферах суспільних відносин та політичних процесах, а також можливість її впливу на всі види людської діяльності [Lasswell 1950].

Концепт СВІТОВА ВЛАДА вербалізується як складне утворення з низкою внутрішніх та зовнішніх зв'язків, що свідчить про його актуальність для сучасної англійськомовної картини світу. Неізолюване існування цього концепту в рамках концептосфери ГЕОПОЛІТИКА ускладнює його внутрішню будову та характеризує його як різнопланове явище, яке втілює основні концептуальні ознаки згаданої концептосфери – «влада/вплив», «масштаб», «відносини країн».

Влада постає як багатовимірне та багатоаспектне явище, що проявляється на всіх рівнях людського буття: існує економічна, військова, політична, регіональна, світова влада. Це поняття пов'язане з такими суміжними поняттями, як сила, контроль, вплив, авторитет, суперництво, панування, насилля, приниження, лідерство, конкуренція, перевага, які корелюють з когнітивними ознаками концептосфери ГЕОПОЛІТИКА. Номінації *control, superiority, authority, leadership, compulsion, constraint, violence, competition, advantage, arm, authorization* виражають логічно більш вузькі поняття, ніж *power*.

Основними структурними елементами владних стосунків є суб'єкти та об'єкти влади. Суб'єкти влади (*government, parliament, Prime Minister, president, chancellor, sovereign, a king, a queen, royals, superpower*) можуть виконувати активні дії (*seize, struggle for, compete for, transfer, take, abandon, assume, attain, gain*). Об'єкти влади (*society, people, a social group*) постійно відчують тиск з боку суб'єктів влади (*be in one's power, be under control/pressure/influence, to submit*).

Лексема *power* має також значення «*a state or country, esp. one viewed in terms of its international influence and military strength*» [OED], яке актуалізує одночасно дві концептуальні ознаки – «влада/вплив» та «країна». В англійськомовній картині світу традиційно держави поділяються на *middle powers, regional powers, great powers, world power, superpowers, small powers*. Хоча чітких критеріїв цього поділу не існує, до уваги звичайно беруться такі фактори, як географічне положення, населення, економіка, природні ресурси, військовий потенціал, місце в системі міжнародних відносин, обличчя нації (*geography, population, national identity/character, diplomacy, resources, economy, military potential*).

Номінація *small power* (*a state that may never equal or surpass the impact of greater powers*) вживається щодо країн, існування яких на міжнародній арені характеризується високою мірою залежності від інших країн (*Armenia, Kenya, Ireland, Iceland, Georgia, Syria, Monaco, Malta* тощо), що асоціюються у свідомості носіїв мови з низкою таких лексичних одиниць, як *dependence, strict neutrality, alliance, to rely on, status quo, uncertainty, uncontrolled effects* тощо: *The EU itself has the foreign policy psychology (and instincts) of a small power* (EUobserver, 25 August, 2009).

Номінація *middle power* (*a sovereign state that is not a superpower or a great power, but still has large or moderate influence and international recognition*) вживається у зв'язку з такими країнами, як Канада, Іспанія, Україна, Греція, Швеція, Швейцарія та іншими, які свідомо відмовилися від ядерної зброї, мають деякий ступінь впливу в сфері міжнародних відносин, але ніколи там не домінують, порівн.: *The Netherlands could have more of an impact as a small middle power - by simply aspiring to it* (EUobserver, 11 August, 2014).

Номінація *regional power* (*a state that has power within a geographic region*) асоціюється у свідомості носіїв мови з економічним чи військовим домінуванням країни в рамках певної території (*Indonesia, Vietnam, Thailand – Asia; Romania, Poland – Eastern Europe*), порівн.:

*David Cameron gave a compliment-laden speech to the EU hopeful, backing the country's desire to become a **regional power** ...* (EUobserver, 1 December, 2011).

Номінація **world power** (*a country that has significant influence in international affairs world power*) та її синоніми **great/major power** позначають країни, що мають домінуючий вплив на політичну ситуацію у світі, ураховуючи при цьому багато аспектів – територію, економічний розвиток, населення, ресурси, політичну стабільність, військовий потенціал тощо, порівн.: *Great powers don't join coalitions, they create coalitions. Russia considers itself a **great power*** (EUobserver, 1 April, 2009).

Номінація **superpower** (*a state with a dominant position in international relations and is characterized by its unparalleled ability to exert influence or project power on a global scale*) асоціюється у свідомості носіїв англійської мови з найвищим ступенем політичного впливу на міжнародній арені. Термін вперше вжито в 1944 році щодо країн Великої трійки (*The British Empire, the USA, the USSR, G3, Group of Three*) [OED], але в результаті історичних змін єдиною наддержавою, чи супердержавою визнано Сполучені Штати Америки, порівн.: *Julie Bishop backs US as key ally and **superpower** despite China's rise. Foreign minister tells Canberra conference 'the United States will remain the single most powerful state in the world'* (The Guardian, 18 June, 2014).

З огляду на потенційну чи фактичну втрату США статусу супердержави, номінації **emerging/rising power** (*the rising, primarily economic, influence of a nation - or union of nations - which has steadily increased their presence in global affairs*) та **potential superpower** (*a state or a political and economic entity that is speculated to be, or is in the process of becoming, a superpower*) актуалізують нові ролі потенційних впливових світових держав (*Brazil, Turkey, Egypt, Indonesia, Mexico, South Africa*) та супердержав (*China, the European Union, India, Brazil, Russia*).

Одиниці, що актуалізують ці явища в сучасній англійській мові, включають: *emerging economy, economic development/potential, political/military emergence, re-emerging*, порівн.: *Also, being an **emerging power** and getting involved in humanitarian crises around the world demands a sophisticated aid strategy and there is a huge need for Turkey to learn from the experiences of traditional donors such as US, EU countries and Japan* (The Guardian, 10 April, 2013). *Rather than open our doors to **potential superpowers** like Nigeria, we bar invited guests and throw money at its kleptocratic elite* (The Guardian, 9 August, 2013).

Літерно-цифрові аббревіатури **G7** (*Group of Seven – a group of seven leading industrial nations outside the former communist bloc, consisting of the U.S., Japan, Germany*), **G8** (*Group of eight – the eight leading industrial nations (U.S., Japan, Germany, France, UK, Italy, Canada, and Russia), whose heads of government meet regularly*), **G20** та інші на позначення форумів глав держав/урядів найвпливовіших держав світу розглядаються як втілення найвищого ступеня авторитету на міжнародній політичній арені, порівн.: *In his final press conference of the **G-20**, President Obama made a point of seeking a question from the Korean press* (The New Yorker, 15 November, 2010).

Концепт СВІТОВА ВЛАДА втілюється через номінації інших суб'єктів геополітики, наділених значним геополітичним авторитетом: міжнародні організації (*the UN, the UNESCO*), військові союзи (NATO), мультинаціональні корпорації (*Shell, Wal-Mart, Nestle*), недержавні організації (*Greenpeace*), церква (*the Roman Catholic Church*), терористичні організації (*Al-Qaeda*) та інші інституції (*Hanseatic League*), порівн.: *President Barack Obama urged **NATO** allies on Wednesday to "stand united against Russia's aggression in Ukraine," ...* (The Newsweek, 3 September, 2014).

Поняття сили, певного інтересу, що визначається в термінах влади, та пов'язані з цим поняття балансу сил, геополітичної стратегії, тактики тощо є ядреними для сучасного розуміння політики та, зокрема, міжнародних відносин (*balance of power, geopolitical/global strategy/tactics*). Поняття сили звичайно не зводиться до військового компонента, а розповсюджується на економічну, інформаційно-комунікативну, наукову, фінансову сферу тощо (*military/information/economic/financial power*). У стосунках між розвинутими

демократичними державами світу у другій половині ХХ століття вдалося дещо пом'якшити наслідки фактичної нерівності між учасниками міжнародних відносин за рахунок комплексу інститутів, які забезпечують прийняття важливих рішень у світовій політиці (*the United Nations Organization, Security Council, Council of Europe*).

Загалом анархічний принцип існування відносин між країнами все ще залишається очевидним, тобто кожна держава опікується, перш за все, своєю безпекою [Цыганков 219]. Ознакою сьогодення можна вважати ріст кількості так званих геополітичних акторів/гравців (*geopolitical actors/players*), до яких належать не тільки традиційні (*states, alliances, blocs, intergovernmental organizations*), а й нетрадиційні (*international organizations, terroristic organizations, transnational companies, economic, industrial entities*). Пануючим стає визнання глобального характеру тих проблем та викликів, які виникають у сучасному глобалізованому світі, що на мовному рівні виражене вільними словосполученнями з елементами *global, world, international: global/international/world instability/chaos, global crisis/catastrophe, global threats/dangers/problems, world disasters*.

Чимало фактів сучасної політичної ситуації вказують на те, що після закінчення холодної війни положення у світі стало ще більш небезпечним, непередбачуваним та неконтрольованим. Будь-яка подія, навіть на місцевому чи регіональному рівні, може становити потенційну загрозу для всього світу (*hazardous, risky, unpredictable, dangerous*). Це частково пояснюється руйнуванням колишніх механізмів регулювання міжнародних відносин, діями на світовій арені нових геополітичних акторів, виникненням геополітичних конфліктів нового типу, знищенням старої моделі балансу сил у світі (*multipolar system, Arab Spring/Winter, Colour Revolutions, War on Terror, jihad*), порівн.: *France and Belgium are preoccupied with the jihadist threat after the bloodshed in Paris and Verviers this month - and in both countries Jews feel they are on the front line* (BBC News, 22 January, 2014).

Трактування міжнародної політики як інструменту боротьби за владу, держави як єдиного актора геополітичних процесів, розбіжності національних інтересів держав, що породжує неминучу конфліктогенність сучасних геополітичних процесів та інші проблеми продовжують бути актуальними для сучасної англомовної картини світу та актуалізують концептуальну ознаку «загроза», яка стає провідною в трактуванні світової влади носіями сучасної англійської мови, порівн.: *The risks posed by global conflicts will be at the top of the agenda when politicians and industry leaders meet in Switzerland next week* (BBC News, 14 January, 2013).

Необхідно відзначити, що подібне трактування політичної сили вже укорінилося у свідомості носіїв англійської мови. Уряд країни, її політична еліта беруть на себе повноваження представляти своє внутрішнє суспільство, від його імені вести внутрішню та зовнішню політику, укладати угоди тощо, порівн.: *I am running for President of the United States to lead this country in a new direction - to seize this moment's promise. Instead of being distracted from the most pressing threats that we face, I want to overcome them. Instead of pushing the entire burden of our foreign policy on to the brave men and women of our military, I want to use all elements of American power to keep us safe, and prosperous, and free. Instead of alienating ourselves from the world, I want America - once again - to lead* (The Guardian, July 16, 2008 – уривок з промови Барака Обами).

Номінація *global power* реалізує основні концептуальні ознаки концепту СВІТОВА ВЛАДА – «контроль» та «масштаб», порівн.: *The great shift in global power just hit high gear, sparked by a financial crash. As an emboldened China sees, the American dollar is gravely wounded. And the days of US political supremacy are numbered* (The Guardian, 20 April, 2009).

Щодо оцінних аспектів, то влада зазвичай сприймається як зло та несправедливість, порівн.: *Romney is satan to me. The great thing about America is that you can come from the worst circumstances and become something remarkable. It's Jay-Z and 50 Cent and Obama and my Jewish ancestors – that's the America we want to celebrate. Not the vulture capitalist. These morons like Mitt Romney, they produce nothing. Republicans are feeding off fairytales and that's*

what did them in this year and hopefully will keep doing them in for ever, because they're a lot of scoundrels (The Guardian, December 3, 2012).

Владні інституції також мають стійкі асоціації з почуттями спустошення, розчарування, несправедливості, безпорадності тощо, які вербалізуються такими номінаціями як *greed, morality crisis, degradation, lack of sincere cooperation, political weakness, short sighted policy, poor governance, social dimension, volatility, instability, corruption, injustice, humanitarian crisis, boredom*, порівн.: *EU policies have become a synonym of greed. Banks were saved but not people. Social fragmentation between the 'haves' and the 'haves not' grew bigger, the youth became jobless and poor. During the crisis, the financial hurdles on the low and middle classes became harder... Environmental degradation continues... the EU suffers from 'political emptiness'... The feeling of boredom also haunts the EU as everything has been already said and done. EU Institutions have failed to deliver and have failed to inspire ... They (politicians) have produced big words with no concrete meaning...* (EUobserver, 24 June, 2014).

Отже, можемо зробити **висновок**, що концепт СВІТОВА ВЛАДА постає як складне ментальне структуроване утворення, яке характеризується високою номінативною щільністю (7,5% загальної кількості лексем-репрезентатів концептосфери ГЕОПОЛІТИКА), що свідчить про його важливе місце в сучасній англомовній картині світу. **Перспективною** подальшого дослідження вважаємо аналіз інших концептів-конструктів концептосфери ГЕОПОЛІТИКА в сучасній англомовній картині світу.

Література

- Кубрякова Е. С. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина; под ред. Е. С. Кубряковой – М. : Изд-во МГУ им. М.В. Ломоносова, 1997. – 245 с.
- Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка / Д. С. Лихачев // Русская словесность : от теории словесности к структуре текста. – М. : Academia, 1997. – С. 280-287.
- Степанов Ю. С. Концепты. Тонкая пленка цивилизации / Ю. С. Степанов. – М. : Языки славянских культур, 2007. – 248 с.
- Цыганков П. А. Теория международных отношений : учеб. пособ. / П. А. Цыганков. – М. : Гардарики, 2003. – 590 с.
- Шейгал Е. И. Семантика политического дискурса / Е. И. Шейгал. – М. : Гнозис, 2004. – 326 с.
- Lasswell H. Power and society / H. Lasswell // New Haven : Yale Univ. Press, 1950. – 295 p.
- Oxford English Dictionary (OED) [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oxforddictionaries.com>

(Матеріал надійшов до редакції 14.09.17)

УДК: 811:111'42:659.1

МАКЕДОНОВА О. Д.

(Запорізький національний університет)

ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕЙКТИЧНИХ ОДИНИЦЬ В АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ РЕКЛАМНОМУ ДИСКУРСІ

Стаття присвячена аналізу дейктичних одиниць в англійськомовному рекламному дискурсі. Виділено одиниці персонального дейксису, охарактеризовано особливості їх функціонування, розкрито аргументативний та маніпулятивний вплив на адресата. З'ясовано, що застосування дейктичних одиниць у сучасних англійськомовних рекламних текстах покликано інтимізувати комунікативний простір між адресатом і адресантом, диференціювати рекламований товар або послугу шляхом вказівки на їх виняткову характеристику.

Ключові слова: рекламний дискурс, дейктична одиниця, персональний дейксис, маніпуляція, аргументативний вплив.

Македонова О. Д. Функционирование дейктических единиц в англоязычном рекламном дискурсе. Статья посвящена анализу дейктических единиц в англоязычном рекламном дискурсе. Выделены единицы персонального дейксиса, охарактеризованы особенности их функционирования, раскрыт аргументативный и манипулятивный потенциал воздействия на адресата. Определено, что использование дейктических единиц в современных англоязычных рекламных текстах призвано интимизировать коммуникативное пространство между адресатом и адресантом, дифференцировать рекламируемый товар или услугу указанием на их уникальную характеристику.

Ключевые слова: рекламный дискурс, дейктическая единица, персональный дейксис, манипуляция, аргументативное влияние.

Makedonova O. D. Deictic Units Functioning in the English Advertising Discourse. The article is devoted to the analysis of deictic units in the English advertising discourse. The concrete aim of our research is to reveal and analyze the deictic elements in the English advertising discourse. To achieve this aim, we define the deictic units in modern English advertising texts, reveal their functional peculiarities and highlight pragmatic effect.